

Sonuç olarak Hz. Peygamber'in öğretici yönü ve yöntemlerini yansıtan hadisleri derli toplu bir şekilde ele alan bu eser ilim dünyasına büyük bir katkıda bulunmaktadır. Ayrıca hem nicelik hem de nitelik bakımından zengin kaynaklar kullanılarak oluşturulan eser Hz. Peygamber'in öğretim metotlarıyla ilgili çeşitli örneklerle donatılmıştır. Gerek kaynakça, gerek muhteva ve şekil bakımından emek verilen ve kaynak niteliği olan bir eserdir.

Şen, Z. (2020). Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Anlamı (Meal). İzmir: Tibyan, 392 s.

Nurkan BOZ*

E-mail: aktifgelisim@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0302-1507>

Dil organik yapısı olan bir olgudur. Sürekli değişen, diğer kültür ve dillerden sıklıkla etkilenen ve toplumsal olaylarla sürekli gelişen bir yapıdadır. Günlük konuşma veya yazı dilinde kullanılan kelimeler nesilden nesile değişiklik göstermektedir. Bu değişim Kur'an meali yazımının da sürekli hale gelmesini zaruri kılmaktadır. Nesillerin Kur'an-ı Kerim'i anlayabilmeleri, günlük kullandıkları dil ile mümkündür. Birkaç nesil öncesinin kullandığı kelimelerle yazılan bir meal anlaşılammak ve ilgi alanı dışında kalmak gibi tehlikelerle karşı karşıya kalması muhtemeldir. Toplumsal hayat, dildeki ve sosyal hayattaki diğer değişkenler göz önünde bulundurulduğunda yeni meallerin yazılması kaçınılmazdır.

Manisa Celal Bayar Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı Başkanı Doç. Dr. Ziya Şen'in "Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Anlamı (Meal)" isimli çalışması dildeki ve toplumsal hayattaki değişimler göz önüne alınarak yazılmış yeni bir mealdir (Şen, 2020, s. III). Kur'an-ı Kerim, Yüce Allah'ın insanlığa son hitabıdır. Tüm vahiylerin iniş sebebi insandır. *"Kalplere şifa ve hidayet rehberi olan Kur'an'ın iniş sebebi insandır. Zira bu Kur'an insanlığı dosdoğru bir yola yöneltmek, onun ahlaki ve manevi bir çerçevede yaşamasını sağlamak için gönderilmiştir."* (Şen, 2020, s. III). *"İslam kültür tarihinde bütün kitaplar tek bir kitabı anlamak için yazılmışken Müslümanların en az okuduğu kitap, okunmasıyla eskimeyen bir kitap olan Kur'an'dır. Ancak Kur'an'ı okumaktan maksat onu anlamak, yaşamak ve hayata taşımak olmalıdır. Zira Kur'an hayat kitabıdır. Diğer taraftan Kur'an'ı okumak onu tefekkür etmek demektir. Çünkü ilimsiz ibadette, tefekkürsüz Kur'an tilavetinde hayır yoktur."* (Şen,

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Manisa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri ABD.

2020, s. III). Kur'an-ı Kerim, sırf ibadet maksadıyla okunabilir ancak onun asıl gönderiliş gayesi anlaşılmalı ve sistemleştirilmektir. Kısaca hayat tarzı haline getirilmektir.

Onca Meal Varken Yeni Bir Meal Niçin Yazılmıştır?

Bu sorunun cevabı ve mealin yazılış amacı, "Sunuş" bölümünde şu şekilde ifade edilmiştir: *"Bu mealin yazılmasındaki öncelikli amaç Kur'an'a hizmet etmek, hayatı vahiyle buluşturmak ve vahiy pınarından iyice istifade edilmesini sağlamaktır."* *"Dinamik bir dünya görüşüne sahip olan Kur'an-ı Kerim, fikirden ziyade eyleme önem veren bir kitap olup, hayatın vahyin öğretileri doğrultusunda inşa edilmesini insanlara emir buyurmaktadır."* (Şen, 2020, s. III). Kur'an, sadece yüzünden veya ezbere okunmasıyla amel edilen bir kitap olmaktan öteye; anlaşılması, özümsemesi, sistemleştirilmesi ve hayata yansıtılması gerektiği hususu tekrar tekrar vurgulanması gereken bir durumdur.

Mealde Kur'an'ı anlamada en önemli unsur olan "bağlam"a da dikkat edildiği ifade edilmektedir. Zira ayetlerin birbirleriyle olan ilişkileri, vahyin doğru anlaşılmasında önemli rol oynamaktadır. Örneğin En'âm Sûresi 38. ayetin mealı, ayetin iç bütünlüğü dikkate alınarak şöyle verilmiştir: *"Yeryüzünde yürüyen hiçbir hayvan ve iki kanadıyla uçan hiçbir kuş yoktur ki, sizin gibi birer topluluk olmasınlar. Biz kitapta (Levh-i Mahfuz'da/ezeli ilmimizde) hiçbir şeyi eksik bırakmadık, sonra hepsi Rablerinin huzurunda toplanacaklardır."* (Şen, 2020, s. 77). Bu ayete Prof. Dr. Ömer Dumlu – Prof. Dr. Hüseyin Elmalı'nın *"Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Anlamı"* isimli mealde şöyle anlam verilmiştir. *"Yeryüzünde yürüyen bütün hayvanlar ve kanatlarıyla uçan bütün kuşlar da ancak sizin gibi birer topluluktur. Biz Bu Kitap'ta hiçbir şeyi eksik bırakmadık. Sonunda onlar Rablerinin huzurunda toplanacaklardır"* (Dumlu ve Elmalı, 2001, s. 114).

Birçok mealde "kitap" kelimesine Kur'an-ı Kerim olarak anlam verilmiştir. Ziya Şen mealinde parantez içinde verilen *(Levh-i Mahfuz'da/ezeli ilmimizde)* açıklaması buradaki kastın Kur'an-ı Kerim değil Allah'ın ezeli ilmi olduğunu ifade etmektedir. Ayete bu şekilde anlam verilmesi, mealde bağlama dikkat edildiğinin göstergelerinden biridir. Yazar bu durumu şu şekilde ifade etmektedir: *"Yapılan mealin kurucu metnin kendisi olmadığı unutulmamalıdır; okunan meal Allah'ın muradı olarak görülmemelidir; her mealin bir yorum olduğu ve mütercimın kendi çağının algısını metne giydirdiği unutulmamalıdır; Kur'an'a dair her anlamın insani olduğu dolayısıyla dil yanlışları dışında, her mealin bir çeşit te'vil, yani yorum ve anlama olduğu gözden ırak tutulmamalıdır; mütercimler Kur'an'ı tercüme ederken anlamlı ifadelerden haklı olarak sadece birini alıp diğerlerini almamışlardır. Sadece bu kişinin tercümesini okuyup da diğer tercüme görmeyenler Kur'an'ı ondan ibaret sanmamalıdır; hiçbir tercüme Kur'an'ı tam yansıtamaz, her tercüme Kur'an'ın yorumlarından sadece biridir."* (Şen, 2020, s. IV).

Arapça kelimelerin Türkçe karşılıklarının yazımında bir yeknesaklığın olmayışı meallerde bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu mealde Türk Dil Kurumu'nun imla kılavuzu

kullanılmış, TDK İmla Kılavuzuyla uyumsuzluk olan kelimelerin yazımında ise Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi'nin yazım kuralları dikkate alınmıştır.

Birçok mealde olduğu gibi bu mealde de ayetlerin dolaylı anlatımları parantez içi eklemeler ile verilmiştir. Arapçadan birebir şekilde Türkçeye çevrilemeyen bazı kelimeler parantez içinde açıklanmıştır. Mütercim, metnin daha iyi anlaşılması için bazı yerlerde parantez içi açıklamalara sıklıkla yer vermiştir. Parantez içi açıklamalarda bazen kelimenin eş anlamlısı verilmiş, bazen de açıklayıcı bilgi notları verilmiştir. Örneğin Bakara Sûresi 193. ayette yapılan açıklama, açıklayıcı bilgi notu mahiyetindedir. Diyanet İşleri Başkanlığı mealinde bu ayete; *“Hiçbir zulüm ve baskı kalmayınca ve din yalnız Allah'ın oluncaya kadar onlarla savaşın. Onlar savaşmaya son verecek olurlarsa, artık düşmanlık yalnız zalimlere karşıdır.”* şeklinde anlam verilmiştir. Ömer Dumlu-Hüseyin Elmalı mealinde; *“Hiçbir fitne kalmayınca ve din yalnız Allah'a ait oluncaya kadar onlarla savaşın. Eğer vazgeçerlerse artık haksızlık yapanlardan başkasına düşmanlık yoktur.”* şeklinde anlam verilmiştir. Doç. Dr. Ziya Şen mealinde *“İnanca yönelik baskı ortadan kalkıncaya ve din sadece Allah'ın oluncaya (özgürce Allah'a ibadet edilinceye) kadar onlarla savaşın. Eğer onlar yaptıklarına bir son verilerse, bilin ki zalimlerden başkasına asla düşmanlık yoktur.”* şeklinde anlam verilmiştir. Parantez içindeki *“(özgürce Allah'a ibadet edilinceye)”* ifadesi ayetin daha iyi anlaşılmasına hizmet eden bir açıklamadır.

Zamirlerin ve ism-i mevsullerin kiminle ilgili olduğu hususu ayetlerin anlaşılmasında kritik öneme sahiptir. Bu mealde mümkün olduğunca zamir kullanılmamış, zamirler kimi ifade ediyorsa onlar açıkça yazılmıştır. Bu yönüyle, bazı ayetlerde zamirlerden kaynaklı oluşabilecek bazı kafa karışıklıklarının ve yanlış anlamaların da önüne geçilmiştir. Örneğin Nahl Sûresi 89. ayette geçen zamirlerin kimi/neyi kastettiği parantez içi açıklamalarıyla şöyle açıklanmış: *“Biz o gün (hesap günü) her topluma içlerinden kendilerine bir şahit göndereceğiz. (Ey Resulüm!) Seni de onlar (vahyine muhatap olanlar) üzerine şahit olarak getireceğiz...”* Ahzâb Sûresi 55. ayetteki “onlar” zamirinin kimleri kastettiği parantez içinde (Onlara (Peygamberin eşlerine) ne babaları, ne oğulları, ne kardeşleri...) açıkça ifade edilmiştir.

Mealın en belirgin yönlerinden birisi de 2000 yılından sonra doğan ve “z kuşağı” diye isimlendirilen gençler tarafından rahatlıkla okunup anlaşılabilmesinin hedeflenmesidir (Şen, 2020 s. IV). Mealde olabildiğince güncel Türkçe kelimeler kullanılmış, cümleler sade ve yalın bir dille kurulmuştur.

Mealî diğerlerinden farklı kılan en önemli yönlerden biri ayetlerin birleştirilerek tercüme edilmemiş olması yani her ayete ayrı ayrı anlam verilmiş olmasıdır. Bu durum tercüme tekniği açısından çok kolay olmayan bir yöntem olsa gerektir. Özellikle öğrenciler için, Arapça ayet metinleriyle yapılacak karşılaştırmalı okumalarda hangi kelimenin hangi kelimeyle tercüme edildiğinin tespiti açısından bu durum avantaj olarak görülebilir. Örneğin Diyanet İşleri Başkanlığı Mealinde Nâs Sûresi'ndeki tüm ayetler birleştirilmiş ve

şu şekilde anlam verilmiştir: *De ki: “Cinlerden olsun insanlardan olsun, insanların kalplerine vesvese sokan sinsi şeytanın şerrinden insanların rabbine, insanların mâlik ve hâkimine, insanların mâbuduna sığınırım!” (1-6).* Şen mealinde ise ayetlere ayrı ayrı anlam verilmiştir: *“1. De ki: “İnsanların Rabbine sığınırım. 2. İnsanların hükümdârına, 3. İnsanların ilâhına, 4. O sinsi vesvesecinin kötülüğünden. 5. O ki insanların kalplerine vesvese verir. 6. Gerek cinlerden ve gerekse insanlardan (olan vesvesecilerin kötülüğünden Allah’a sığınırım)”.* Yine diğer bir örnekte Diyanet İşleri Başkanlığı mealinde Vâkıa Sûresi 15 ve 16. ayetlere birlikte anlam verilmiştir: *“Karşılıklı olarak mücevherlerle işlenmiş tahtlar üstüne oturup kurulmuşlardır. (15-16)”* Şen mealinde ise ayetlere ayrı ayrı anlam verilmiştir: *“15. Mücevherlerle işlenmiş tahtlar üzerindedirler. 16. Onların üzerine kurulmuş karşılıklı yaslanıp otururlar”.*

Mealdeki Bazı Bölümler Üzerine

Mealde Besmele’ye *“Sınırsız şefkat, sonsuz merhamet sahibi olan Allah’ın adıyla”* şeklinde diğer meallerden farklı bir anlam verilmiştir.

Bakara Sûresi 117. ayet, Âli İmrân Sûresi 47 ve 59., En’âm Sûresi 73. ayet ve diğer surelerde geçen “kûn fe yekûn” ifadesine diğer meal ve tefsirlerde *“Ol’ der ve oluverir.”* şeklinde anlam verilirken bu mealde örneğin Bakara Sûresi 117. ayete; *“O, gökleri ve yeri örneksiz yaratandır. O, bir şeyin olmasını dilerse, ona sadece “Ol” der ve o da oluş sürecine girer.”* şeklinde anlam verilmiştir. Oluş sürecine girmesi yaklaşımı diğer meallerde pek rastlamadığımız bir anlamdır. Ancak *“oluş sürecine girer”* ifadesi parantez içinde verilerek ondan önce *“olur”* ifadesinin eklenmesi anlam bütünlüğü ve yaratılacak olanın hüviyetinin bir anda yaratılması ve sonrasında da yaratılış sürecinin başlamış olduğunu ifade etmesi bakımından daha uygun olacağını düşünmekteyiz.

Bakara Sûresi 193. ayette yapılan açıklama, cihadın mahiyetini ortaya koyma ve ayetin anlaşılması adına önem arz etmektedir.

Bu ayet birçok mealde genel bir anlatımla ifade edilmiş, ayetin vurgusu ve anlatmak istediği meram tam olarak ifade edilememiştir.

Yeterli açıklamanın yapılmadığı mealler, belki doğrudan ayete anlam vermek, ayetin ifade ettiği maksadı en az kelimeyle ifade etmek gibi maksatları yerine getirmekte ancak önemli mesele olan anlaşılma hususunda yeterli sonuç vermemektedir. Ayetin orijinal metnindeki leziz ifadeler, kimi zaman dildeki yetersizlikler kimi zaman da yeterli açıklamaların yapılmaması gibi nedenlerle meallerde kara-kuru cümlelerle anlatılmak durumunda kalmakta, meallerin bazı bölümleri anlaşılma cümleler/bölümler halini alabilmektedir. Bu mealde yer alan parantez içi açıklamaların ayetlerin anlaşılmasına ciddi oranda hizmet ettiği görülmektedir.

Sonuç olarak mealler Kur’an-ı Kerim’in anlaşılması için yazılmıştır ve bundan sonraki süreçte de yazılmaya devam edecektir. Bu mealde yukarıda örnekleri sunulan ayetler gibi,

farklı yaklaşımlar ve anlamaya katkılar sunan açıklamalar içeren ayetler bulunmaktadır. Diğer mealler gibi bu mealin de vahyi anlama çabamıza katkılar sağlayacağı ve genç dimağlara yeni ufuklar açacağı kanaatindeyiz.

Kaynakça

Dumlu, Ö. & Elmalı, H. (2001). *Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Anlamı (Meal)*. İzmir: İzmir İlahiyat Fakültesi Vakfı.

Şen, Z. (2020). *Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Anlamı (Meal)*. İzmir: Tibyan.

Yılmaz, H. (2019). Din ğitimi ve Sosyal Barış. İstanbul: DEM, 253 s.

Büşra JALALOV*

E-mail: busrajalalov@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9744-7199>

Günümüzde bireyler ve devletler arası ilişkileri büyük oranda olumsuz etkileyen savaş, terör, kutuplaşma, silahlanma gibi sorunların çözümü için çok çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Bu sorunlar için önerilen çözümlere baktığımızda sadece hukuksal, siyasal düzenlemelerin tek başına yeterli olmayacağı, doğru bir eğitimin daha uzun süreli ve daha etkin bir çözüm olacağı konunun uzmanları tarafından ifade edilen bir gerçektir. Genel eğitim içerisinde ise topluluk bilincini uyandırması, hukuki kurallar bulunmadığında dahi kişileri etkileyen bir kontrol mekanizmasını barındıran telkinlerinin bulunması sebebiyle din eğitimi sosyal barışı sağlamada en etkili yöntemdir denebilir.

Tarih boyunca din bir toplumun milli manevi değerlerinin yaşanmasında ve aktarımında önemli bir kültürel miras olarak görülmüştür. Dini unsurların siyasi yönetim tarafından tamamen kaldırılmaya çalışıldığı toplumlarda dahi insanların bu unsurları bir gelenek olarak kuşaktan kuşağa az ya da çok mutlaka aktardığı ve uyguladığı görülmüştür. Dinin yalnızca birey hayatını etkilemekle yetinmeyip ümmet bilinci ve bazı dinlerdeki bütün insanlığa yararlı olma telkinleri gereği tüm bir devleti hatta sınırların ötesine giderek devletlerin birbiriyle etkileşimlerine tesir eden bir yönünün oluşu zaman zaman onun siyasete alet edilmesini de beraberinde getirmiştir. Ancak bu suistimaler bir kenara bırakılacak olursa istendik değişmelerin gerçekleşmesinde din eğitiminin ne denli etkili olabileceğini tahmin etmemek mümkün değildir. Tüm bunlardan ötürü toplumun

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri ABD.